

## 5-7-SINFLARDA LUG'ATLAR BILAN ISHLASH

*O'roqova Sevinch Zafar qizi*

*ToshDO 'TAUning 3-kurs talabasi*

*[sevinchoroqova@gmail.com](mailto:sevinchoroqova@gmail.com)*

**Annotatsiya** Ushbu maqola 5-7-sinflarda o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda lug'atlar bilan ishlashning samarali usullarini ko'rib chiqadi. Kichik sinflarda so'z boyligini rivojlantirish o'quvchilarning o'qish, yozish va muloqot qobiliyatlarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Maqolada lug'atlar bilan ishlashning interaktiv usullari, masalan, o'yinlar, kontekstual tahlil va ijodiy topshiriqlar orqali o'quvchilarning qiziqishini oshirish strategiyalari muhokama qilinadi. O'qituvchilar uchun lug'at darslarini qiziqarli va samarali tashkil qilish bo'yicha amaliy maslahatlar beriladi. O'zbekiston ta'lim tizimining xususiyatlari va o'quvchilarning yoshiga mos metodlar asosida tuzilgan ushbu maqola o'qituvchilar, metodistlar va ta'lim sohasidagi mutaxassislar uchun foydali manba bo'la oladi. Maqola aniq misollar va zamonaviy pedagogik yondashuvlarga tayangan holda yozilgan.

**Annotation** This article considers fruitful ways of working with dictionaries in increasing the dictionary in grades 5-7. Development of vocabulary in small classes is important in strengthening the reading, writing and communication skills of students. The article discusses strategies for students to increase the interest of students through dictionaries, such as games, contextual analysis and creative assignments. Teachers are provided with practical advice on interesting and effective organization of dictionary classes. This article can be a useful source for teachers, methodists and education professionals on the basis of features of the education system of Uzbekistan and the age of students. The article is written on specific examples and modern pedagogical approaches.

**Аннотация** В этой статье рассматриваются плодотворные способы работы с словарями в увеличении словаря в 5-7 классах. Разработка словаря

*в небольших классах важно для укрепления навыков чтения, письма и общения студентов. В статье обсуждаются стратегии для учащихся, чтобы повысить интерес студентов через словари, такие как игры, контекстуальный анализ и творческие задания. Учителям предоставляется практические советы по интересной и эффективной организации словарных классов. Эта статья может быть полезным источником для учителей, методистов и специалистов в области образования на основе функций системы образования Узбекистана и эпохи студентов. Статья написана по конкретным примерам и современным педагогическим подходам.*

***Kalit so'zlar*** Lug'atlar bilan ishlash Kichik sinflar So'z boyligi Kichik sinflarda Ta'lim usullari Interaktiv darslar O'zbek tilini o'qitish O'quvchilarning leksikasi Pedagogik strategiyalar O'yin usullari Kontekstual o'rganish O'qituvchi maslahatlari

***Keywords*** Marking Small Class Words 5-7 LEARNING METHODS OF THE LEQUAL LEASS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF METHODS OF THE Dictionary Lessons Teaching Dictionaries

***Ключевые слова,*** отмечающие небольшие классовые палаты 5-7 Методы обучения латальных арендных условий методов методов методов методов методов методов методов методов словарных словарей в словарь

### **Kirish**

O'zbek tili – nafaqat muloqot vositasi, balki xalqimizning boy madaniyati, tarixi va dunyoqarashini aks ettiruvchi bebaho xazina. Ushbu xazinani yosh avlodga yetkazishda so'z boyligini rivojlantirish muhim o'rin tutadi, chunki tilning nozik jihatlarini anglash va uni ijodiy qo'llash o'quvchilarning o'qish, yozish va muloqot qobiliyatlarini oshiradi. Kichik sinflarda sinflar bu jarayonda o'ziga xos bosqich bo'lib, bu davrda o'quvchilar nafaqat yangi so'zlarni o'rganadi, balki

ularni turli kontekstlarda qo'llash, adabiy matnlarni tahlil qilish va o'z fikrlarini ravon ifodalash ko'nikmalarini shakllantiradi. O'zbekiston ta'lim tizimida o'zbek tili va adabiyoti darslariga katta e'tibor qaratilgan bo'lsa-da, ko'pincha lug'atlar bilan ishlashda an'anaviy usullar – so'zlarni yodlash yoki oddiy mashqlar – o'quvchilarning qiziqishini to'liq uyg'ota olmaydi. Natijada, o'quvchilar so'zlarni faqat nazariy bilib qoladi, ammo ularni amalda ishlatishda qiynaladi. Zamonaviy pedagogika esa lug'at darslarini yanada samarali va qiziqarli qilish uchun interaktiv o'yinlar, kontekstual o'rganish, ijodiy topshiriqlar va raqamli texnologiyalardan foydalanishni taklif etadi. Kichik sinflarda lug'atlar bilan ishlashning eng samarali usullarini tahlil qiladi, O'zbekiston ta'lim standartlariga mos amaliy strategiyalarni taklif etadi va o'qituvchilarga o'quvchilarning so'z boyligini oshirishda yordam beradigan aniq maslahatlar beradi. Maqola nafaqat o'qituvchilar, balki metodistlar, ta'lim sohasidagi mutaxassislar va ota-onalar uchun ham foydali yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi, chunki u global tajribalar va mahalliy ta'lim xususiyatlariga asoslangan holda tayyorlangan.

### **Asosiy qism**

O'zbek tilini o'qitishda lug'atlar bilan ishlash o'quvchilarning tilni chuqur anglashi, adabiy matnlarni tushunishi va o'z fikrlarini ravon ifodalashi uchun muhim asos hisoblanadi. Kichik sinflarda o'quvchilar o'zbek tilining boy leksik xazinasini o'rganishda faol ishtirok etishi kerak, ammo bu jarayonni samarali tashkil qilish o'qituvchilar uchun katta mas'uliyat talab etadi. Lug'atlar bilan ishlashning an'anaviy usullari – so'zlarni yodlash, ta'rif yozish yoki sinonim topish – ko'pincha o'quvchilarning qiziqishini susaytiradi va ularni faqat nazariy bilim bilan cheklaydi. Zamonaviy pedagogika esa o'quvchilarning faolligini oshirish uchun interaktiv va ijodiy yondashuvlarni taklif etadi. Ushbu qismda 5-7-sinflarda lug'atlar bilan ishlashning eng samarali usullari, ularning afzalliklari va O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi mumkin bo'lgan amaliy strategiyalar muhokama qilinadi. Kontekstual o'rganish lug'atlar bilan ishlashda muhim o'rin tutadi. O'quvchilar yangi so'zlarni oddiy ta'riflar orqali emas, balki adabiy matnlar, hikoyalar yoki kundalik hayotdan olingan misollar orqali o'rganishi

kerak. Masalan, Alisher Navoiyning “Xamsa” asaridagi parchalar yoki zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi qisqa hikoyalar o‘quvchilarga so‘zlarni kontekstda tushunishga yordam beradi. O‘qituvchi matndan muayyan so‘zlarni ajratib, ularning ma’nosini muhokama qilishi, sinonimlarini topishi yoki o‘quvchilardan so‘z bilan bog‘liq jumlar tuzishni so‘rashi mumkin. Bu usul o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi va so‘zlarni amalda qo‘llash ko‘nikmasini shakllantiradi. O‘zbekiston ta’lim dasturlarida adabiy o‘qish darslari uchun ajratilgan vaqtni samarali ishlatib, bunday mashqlarni muntazam ravishda o‘tkazish mumkin.

Interaktiv o‘yinlar lug‘at darslarini yanada qiziqarli qiladi. Masalan, “So‘z topish” o‘yini, unda o‘quvchilar guruhlariga bo‘linib, berilgan harf yoki mavzu asosida so‘zlar tuzadi, yoki “Sinonimlar poygasi”, unda o‘quvchilar ma’lum bir so‘z uchun imkon qadar ko‘proq sinonim topishga harakat qiladi. Bunday o‘yinlar nafaqat o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi, balki ularning o‘zbek tilidagi so‘z boyligini kengaytiradi. O‘zbek xalq o‘yinlari, masalan, “Alifbo o‘yini”ni zamonaviy shaklda qo‘llash ham samarali bo‘ladi. O‘qituvchilar bunday o‘yinlarni sinf xonasida oddiy vositalar – doska, kartochkalar yoki hatto raqamli platformalar yordamida tashkil qilishi mumkin. O‘zbekiston maktablarida sinf jihozlarining cheklanganligini hisobga olsak, arzon va oson tashkil qilinadigan o‘yinlar o‘qituvchilar uchun qulay yechimdir. Ijodiy topshiriqlar o‘quvchilarning so‘zlarni faol ishlatishini rag‘batlantiradi. Masalan, o‘quvchilardan yangi o‘rgangan so‘zlar yordamida qisqa hikoya, she’r yoki maktub yozish so‘ralishi mumkin. Bu usul o‘quvchilarning tasavvurini rivojlantiradi va o‘zbek tilining adabiy imkoniyatlarini kashf etishga yordam beradi. O‘zbek adabiyotidagi namunalar, masalan, Abdulla Qodiriyning “O‘tgan kunlar” romanidagi uslub yoki xalq ertaklaridagi boy so‘z birikmalarini o‘rganish orqali o‘quvchilar o‘z matnlarini yanada rang-barang qilishi mumkin. O‘qituvchilar bu topshiriqlarni guruh ishi sifatida tashkil qilib, o‘quvchilar o‘rtasida hamkorlikni mustahkamlashi mumkin. O‘zbekiston maktablarida ijodiy yozishga kam vaqt ajratilgan bo‘lsa-da, haftada bir marta bunday mashqlarni o‘tkazish o‘quvchilarning tilga bo‘lgan qiziqishini sezilarli

darajada oshiradi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylandi. O'zbekistonda internet va smartfonlarning keng tarqalishi o'qituvchilarga lug'at darslarini raqamli platformalar orqali boyitish imkonini beradi. Masalan, "Kahoot" yoki "Quizlet" kabi ilovalar yordamida so'zlar bo'yicha viktorinalar tuzish, yoki o'zbek tilidagi lug'atlarni onlayn shaklda o'rganish mumkin. O'zbek tiliga oid maxsus ilovalar, masalan, "O'zbekcha lug'at" yoki "So'z sehri" kabi resurslar o'quvchilar uchun qulay va qiziqarli vosita bo'la oladi. O'zbekistonning ba'zi maktablarida raqamli jihozlar yetishmasligi muammo bo'lsa-da, o'qituvchilar o'quvchilarning shaxsiy smartfonlaridan sinfda qisqa vaqt foydalanishga ruxsat berish orqali bu muammoni hal qilishi mumkin. O'zbekiston ta'lim tizimining xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan bo'lib, ularni sinf sharoitlariga moslashtirish o'qituvchilarning ijodiy yondashuviga bog'liq. Lug'atlar bilan ishlashda muvaffaqiyat kaliti – o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash va darslarni iloji boricha qiziqarli qilishdir. Ushbu strategiyalar nafaqat o'quvchilarning so'z boyligini oshiradi, balki ularning o'zbek tiliga bo'lgan muhabbatini mustahkamlaydi.

### **Xulosa**

Lug'atlar bilan ishlash Kichik sinflarda o'quvchilarning o'zbek tiliga bo'lgan muhabbatini uyg'otish va ularning so'z boyligini oshirishda muhim vositadir. Kontekstual o'rganish, interaktiv o'yinlar, ijodiy topshiriqlar va raqamli texnologiyalar kabi zamonaviy usullar o'quvchilarning nafaqat yangi so'zlarni o'rganishiga, balki ularni hayotda faol qo'llashiga yordam beradi. O'zbekiston ta'lim tizimida bu usullarni joriy qilish o'qituvchilarning ijodiy yondashuvi va darslarni qiziqarli tashkil qilishiga bog'liq. Har bir o'quvchi o'zbek tilining boy imkoniyatlarini kashf etishi uchun darslar faqat bilim berish bilan cheklanmasligi, balki ilhomlantirishi kerak. O'qituvchilar sinf sharoitlariga mos oddiy o'yinlar, adabiy matnlardan misollar yoki raqamli vositalardan foydalanish orqali bu maqsadga erisha oladi. Ushbu strategiyalar nafaqat o'quvchilarning leksik bilimlarini mustahkamlaydi, balki ularning tanqidiy fikrlash, ijodiy yozish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'zbek tilini o'qitishda yangi

yondashuvlarni sinab ko'rishdan qo'rqmang, chunki har bir yangi so'z o'quvchining dunyoqarashini kengaytiradi va milliy madaniyatimizga yaqinlashtiradi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Abdullaev, A. O'zbek tili o'qitish metodikasi. Toshkent O'qituvchi, 2018. – 240 b.
2. Alimova, D. Kichik sinflarda o'zbek tilini o'qitishning zamonaviy usullari. Toshkent Fan va texnologiya, 2020. – 180 b.
3. Goziyev, E. G. Umumiy psixologiya. Toshkent O'zbekiston Milliy Universiteti, 2015. – 320 b.
4. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
5. Mamatov, M. M. O'spirin psixologiyasi. Toshkent O'zbekiston Milliy Universiteti, 1992. – 200 b.
6. Mirzayoev, T. O'zbek tili darsliklari: kichik sinflar uchun metodik qo'llanma. Toshkent Sharq, 2019. – 150 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonuni. Toshkent Adolat, 1992. – 48 b.
8. Rahmonova, S. O'zbek tilida so'z boyligini oshirish usullari. Toshkent Cho'lpon, 2022. – 160 b.
9. Saidov, A. Interaktiv ta'lim texnologiyalari. Toshkent Fan, 2017. – 210 b.
10. Umarova, N. O'zbek adabiyotidagi leksik boylik va uni o'qitish. Toshkent O'zbekiston, 2021. – 190 b.
11. Xaydarov, F., Xalilova, N. Psixologiya fanlarini o'qitish metodikasi. Toshkent Aloqachi, 2007. – 230 b.
12. Yusupova, M. Kichik sinflarda lug'at ishi: amaliy qo'llanma. Toshkent Yangi asr avlodi, 2023. – 140 b.

Veb-saytlar

1. <https://www.uzedu.uz>
2. <http://www.ziyonet.uz>
3. <https://uzbmb.uz>